

MISIUNEA LIMITATĂ BIDDO DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova, alegerile prezidențiale, turul doi, 15 noiembrie 2020

DECLARAȚIA CONSTATĂRILOR ȘI CONCLUZIILOR PRELIMINARE

CONCLUZII PRELIMINARE

În turul doi al alegerilor prezidențiale, alegătorii au avut alternative politice din care au putut să aleagă, iar libertățile fundamentale de exprimare și de întrunire au continuat să fie respectate. Cu toate acestea, campania electorală negativă și divizivă, precum și mediatizarea polarizată, au afectat mediul campaniei și au degradat calitatea informațiilor disponibile pentru alegători. Reclamațiile privind neregulile financiare au rămas fără un răspuns adecvat, reiterând lipsa unei supravegheri eficiente a finanțării campaniei. În numărul limitat de secții de votare vizitate, procesul a decurs într-o manieră organizată și procedurile au fost, în mare măsură, urmate, în pofida cozilor și supraaglomerării ocazionale. Informația în timp util referitoare la votare și rezultatele alegerilor a fost pusă la dispoziție de administrația electorală, astfel sporind transparența procesului.

În urma anunțării rezultatelor primului tur de către Comisia Electorală Centrală (CEC) la 4 noiembrie, turul doi al alegerilor prezidențiale a avut loc între Igor Dodon și Maia Sandu, care au obținut cel mai mare număr de voturi. Alegerile au avut loc în contextul pandemiei COVID-19, care a continuat să afecteze mediul economic, politic și electoral. Cadrul legal cuprinde puține prevederi explicite pentru turul doi. Totuși, acest lucru nu a generat îngrijorări în rândul părților interesate și nu a împiedicat procesul.

Componenta organelor electorale a rămas, în mare parte, neschimbată. Deciziile CEC au fost publicate în timp util, însă procesele-verbale și înregistrările ședințelor nu au fost disponibile online pentru un timp, ceea ce a afectat transparența. Ședințele CEC au fost deschise pentru observatori și reprezentanții mass-media, dar colegialitatea activității comisiei s-a deteriorat și a fost uneori subminată de schimburi aspre de opinii. Pentru secțiile de votare din străinătate, a fost numit personal suplimentar și au fost furnizate mai multe materiale, inclusiv buletine de vot. Aceleași liste electorale tipărite au fost folosite pentru turul doi, dar actualizările din registrul alegătorilor au confirmat dreptul de vot al noilor alegători eligibili, permițând adăugarea lor pe listele suplimentare în ziua alegerilor.

Campania competitivă a fost reluată imediat după primul tur. Discursul de campanie electorală a devenit vizibil mai negativ pe măsură ce candidații au făcut schimb de atacuri personale, uneori însoțite de o retorică intolerantă și dezbinătoare, iar în rețelele de socializare au fost difuzate și distribuite materiale negative de campanie. Pe lângă subiectele campaniei anterioare, discuțiile despre rolul diasporei moldovenești au devenit mai proeminente. Realinerile politice și poziționarea în raport cu posibilele alegeri parlamentare anticipate, de asemenea, au devenit o caracteristică a campaniei. Acuzații de influență nejustificată asupra oficialilor publici și asupra alegătorilor au fost reflectate între tururi și ambii candidați și-au exprimat îngrijorarea cu privire la posibila cumpărare a voturilor și transportarea organizată a alegătorilor în ziua alegerilor.

Candidații și-au raportat cheltuielile de campanie aferente celui de-al doilea tur în termen. La examinarea rapoartelor financiare din primul tur, CEC a reiterat că nu posedă instrumente pentru supravegherea eficientă a finanțării campaniei. Similar cu primul tur, deficiențele de reglementare ale finanțării campaniei au fost agravate de lipsa unui audit funcțional din partea CEC-ului. Câteva reclamații privind cheltuielile nedeclarate au fost respinse ca inadmisibile de către CEC și nu au fost efectuate investigații din propria inițiativă cu privire la presupusele încălcări.

Consiliul Audiovizualului a continuat monitorizarea furnizorilor naționali de servicii media, dar aplicarea de către acesta a sancțiunilor nediferențiate la aproximativ două săptămâni după primul tur nu a asigurat o supraveghere eficientă a mediatizării campaniei. Spre deosebire de primul tur, dl Dodon și-a exprimat dorința de a participa la o dezbatere televizată cu dna Sandu, însă dumneaei a refuzat această propunere. Numeroase programe politice și interviuri dedicate alegerilor au oferit informații cu privire la candidați, deși nu toate programele au demonstrat un pluralism de opinii. Rezultatele monitorizării mass-media de către MLOA BIDDO au arătat că mediatizarea dl Dodon a prevalat în majoritatea mass-media monitorizată, pe când diferențele mari în tonul de mediatizare au reflectat polarizarea persistentă a mass-media.

Nu au existat contestații împotriva rezultatelor primului tur de scrutin sau cereri de renumărare a voturilor. Un număr limitat de reclamații din ziua alegerilor a fost înaintat administrației electorale, iar poliția a anunțat că anchetează 300 de incidente legate de nereguli din primul tur, inclusiv transportarea alegătorilor, blocarea drumurilor, agitație electorală, incidente cu buletinele de vot, cumpărarea voturilor și încălcarea măsurilor de prevenire a COVID-19. Reclamațiile primite de CEC între tururi au fost, în mare parte, respinse fără o examinare în fond. Gestionarea necoerentă și formalistă a reclamațiilor de către CEC a subminat transparența, promptitudinea soluționării reclamațiilor și disponibilitatea unor căi de atac eficiente, ceea ce vine în contradicție cu standardele internaționale.

MLOA BIDDO nu a observat procedurile din ziua alegerilor într-o manieră sistematică sau cuprinzătoare, însă membrii misiunii au vizitat un număr limitat de secții de votare (SV) în țară. În secțiile de votare vizitate, votarea a decurs, în mare parte, într-o manieră calmă și organizată, în pofida cozilor și a supraaglomerării ocazionale. Au fost constatate câteva cazuri de neregularități procedurale, majoritatea în timpul numărării voturilor. Au fost, de asemenea, constatate obstacole în accesul neasistat la SV-uri pentru alegătorii cu dizabilități. La fel ca în turul întâi, acuzații de cumpărare a voturilor și transportare organizată a alegătorilor au circulat în mass-media și pe rețelele de socializare, iar poliția a anunțat că a deschis o serie de anchete în acest sens. CEC-ul a sporit transparența procesului prin oferirea datelor în direct despre prezența la vot și rezultatele votării pe raioane.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Cadrul contextual

În primul tur organizat la 1 noiembrie, niciunul dintre cei opt candidați nu a obținut majoritatea necesară a voturilor pentru a fi ales. Cei doi candidați care au primit cel mai mare număr de voturi au fost Maia Sandu, înaintată de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), cu 36,2 la sută, și președintele în exercițiu, Igor Dodon, candidat auto-desemnat, cu 32,6 la sută. Renato Usatîi de la Partidul Nostru (PN) a ocupat locul trei cu 16,9 la sută. La 4 noiembrie, Comisia Electorală Centrală (CEC) a anunțat rezultatele primului tur și a stabilit al doilea tur de scrutin pentru ziua de 15 noiembrie între dl Dodon și dna Sandu.

În total, 1,368,516 sau 48,54 la sută dintre alegătorii înregistrați au participat în primul tur, inclusiv aproape 150,000 de alegători în străinătate. În timp ce dl Dodon a câștigat cea mai mare parte a voturilor din țară, dna Sandu s-a ridicat la primul loc prin contribuția a peste 70 la sută din voturile din afara țării, aproape 105,000 de voturi.

La scurt timp după primul tur al alegerilor, la 9 noiembrie, Prim-ministrul Chicu al Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) a înlocuit cinci miniștri după ce partenerul său de coaliție,

Partidul Democrat din Moldova (PDM) și-a anunțat retragerea de la guvernare.¹ Parlamentul nu s-a mai convocat de la 11 septembrie.² Alegerile au avut loc în contextul pandemiei COVID-19, care a continuat să afecteze mediul economic, politic și electoral.

Cadrul normativ

În pofida unei recomandări anterioare a BIDDO de a aborda lacunele legislative legate de organizarea tururilor electorale, cadrul normativ are puține prevederi explicite pentru al doilea tur de scrutin. În timp ce data și validitatea acreditării observatorilor sunt reglementate în mod expres, alte aspecte, inclusiv mediatizarea campaniei în mass-media și finanțarea campaniei înainte de anunțarea celui de-al doilea tur, precum și gestionarea listelor electorale, nu sunt reglementate în mod expres.³ Totuși, acest lucru nu a generat îngrijorări în rândul părților interesate și nici nu a împiedicat procesul. Codul Electoral prevede desfășurarea celui de-al doilea tur la două săptămâni după primul tur, în condițiile stipulate în Cod. Principalele termene aplicabile pentru al doilea tur au fost înscrise în planul calendaristic al CEC.⁴ Odată cu anunțarea turului doi, CEC a prezentat și deciziile sale anterioare, care au continuat să fie aplicate și pentru turul doi, inclusiv cu privire la mediatizarea în mass-media, responsabilitățile altor instituții în timpul procesului electoral, votarea grupurilor speciale de alegători și transportarea alegătorilor.

Administrarea alegerilor

Organele de administrare a alegerilor au gestionat totalizarea rezultatelor votării din primul tur într-un mod eficient și în timp util.⁵ CEC a publicat pe site-ul său copii scanate ale proceselor-verbale originale pentru fiecare secție de votare (SV) pe raioane după recepționarea lor.⁶ Prezența preliminară la vot publicată în noaptea alegerilor pe site-ul web al CEC a fost corectată pentru a reflecta votul în străinătate și datele din listele suplimentare.⁷

Componența organelor electorale a rămas, în mare parte, neschimbată.⁸ În unele SV-uri din afara țării, anterior cu insuficiență de personal, au fost desemnați membri adiționali în birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV) și au fost furnizate materiale electorale suplimentare.⁹ În anticiparea unei prezențe mai mari în turul doi, CEC a mărit numărul buletinelor de vot în toate SV-urile din străinătate,

¹ După plecarea liderului PDM din țară, fracțiunea PDM a pierdut majoritatea din cei 30 de deputați, dintre care unii au creat fracțiunea *ProMoldova*, în timp ce alții s-au alăturat altor fracțiuni sau au rămas neafiliați. PSRM a reușit să adopte legi împreună cu partenerul său oficial de coaliție, PDM, cu sprijinul deputaților neafiliați. De la primul tur de scrutin, a fost creată o nouă platformă parlamentară *Pentru Moldova* compusă din membrii Partidului *ProMoldova* și *Partidul Șor*, cu 15 mandate.

² Conform Constituției, dacă Parlamentul nu adoptă proiecte de legi timp de trei luni, președintele poate să-l dizolve.

³ A se vedea [rapoartele electorale anterioare ale BIDDO pentru Moldova](#).

⁴ Și anume, sfârșitul perioadei de campanie, termenele limită pentru rapoartele de finanțare a campaniei, acreditarea observatorilor, tipărirea buletinelor de vot, livrarea materialelor electorale și totalizarea voturilor.

⁵ Consiliile electorale de circumscripție electorală au fost obligate să finalizeze rezultatele votării și să transmită documentele electorale în termen de 48 de ore de la închiderea secțiilor de votare. CEC a avut la dispoziție cinci zile pentru a totaliza rezultatele finale.

⁶ Rezultatele dezagregate pe secții de votare nu au fost publicate înaintea zilei alegerilor din turul doi.

⁷ Prezentarea la vot publicată inițial de 42,76 la sută a fost corectată la 48,54 la sută. Observatorii naționali au arătat că calculul CEC, de asemenea, nu a ținut cont de faptul că majoritatea alegătorilor incluși în listele suplimentare au fost deja înregistrați pe listele electorale de bază.

⁸ Potrivit CEC, câțiva membri ai birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV) au fost înlocuiți după demisia din motive de sănătate sau personale. În raionul Soroca, un membru BESV a fost obligat să demisioneze în urma lansării unei anchete privind dispariția a 200 de buletine de vot neutilizate din secția de votare în ziua alegerilor. CECE din Chișinău a demis doi membri BESV pentru nereguli de procedură în ziua alegerilor din primul tur.

⁹ CEC a furnizat 30 de computere suplimentare și a contractat 30 de noi operatori pentru SV-urile din străinătate ce au avut cozi lungi în timpul primului tur. Pentru unele dintre aceste secții au fost oferite urne și cabine de vot suplimentare.

cu excepția a cinci din ele.¹⁰ Cu scopul de a reduce neregulile de procedură în perioada turului doi, CEC a organizat o întrunire cu președinții consiliilor electorale de circumscripție electorală (CECE) pentru a discuta problemele raportate în ziua alegerilor din 1 noiembrie.¹¹ Deși nu au fost prevăzute sesiuni suplimentare de instruire, CEC a invitat organele electorale de nivel inferior să solicite clarificări și instruire suplimentară. Campania de informare a alegătorilor a continuat după primul tur, fiind extinsă prin completarea cu materiale noi privind măsurile de sănătate publică la SV-uri și aplicarea procedurilor de solicitare a votării cu urna mobilă și a certificatelor pentru dreptul de vot în absență (CDV).

În perioada de pregătire pentru cel de-al doilea tur de scrutin, CEC a desfășurat mai multe ședințe. În timp ce deciziile adoptate de CEC au fost publicate în timp util, procesele-verbale ale ședințelor și înregistrările acestora nu au fost plasate în mod sistematic pe site-ul web al CEC-ului, astfel afectând transparența. Ședințele au fost deschise pentru observatori și reprezentanții mass-media, cu toate acestea, opiniile reprezentanților candidaților nu au fost întotdeauna auzite și asupra lor, în mod oficial, nu au fost luate decizii de către CEC, după cum prevede propriul său regulament.¹² În plus, colegialitatea activității comisiei s-a deteriorat și a fost uneori subminată de schimburi aspre de opinii.¹³

În turul doi au fost utilizate aceleași liste electorale de bază tipărite, precum și aceeași procedură de alocare a alegătorilor la SV-uri.¹⁴ Nu există cerințe legale pentru actualizarea listelor electorale între tururi pentru a reflecta modificările necesare dinaintea primului tur și în ziua alegerilor, precum și pentru a adăuga alegătorii care au atins vârsta de majorat sau pentru a-i exclude pe cei decedați între tururi.¹⁵ În mod pozitiv, Registrul de stat al alegătorilor a fost actualizat pentru a reflecta domiciliile schimbate și alegătorii eligibili noi, permițând adăugarea lor pe listele suplimentare în ziua alegerilor.

Pentru a putea vota în afara localității unde au fost înregistrați, alegătorii au trebuit să solicite personal un CDV din nou la BESV-ul respectiv. De asemenea, alegătorii au trebuit să solicite din nou votarea cu urna mobilă. Cu toate acestea, listele electorale și formularele CDV au fost disponibile în unele BESV-uri numai după 9 noiembrie, limitând timpul alegătorilor de a se folosi de aceste opțiuni alternative de

¹⁰ Majorității SV-urilor din străinătate li s-a alocat maximumul stabilit de 5,000 de buletine. Cinci secții de votare din Azerbaidjan, China, Japonia, Qatar și Emiratele Arabe Unite, unde prezența la vot în primul tur a fost mai mică de 60 de alegători, au primit câte 300 de buletine de vot fiecare.

¹¹ Reuniunea s-a axat pe procedurile de deschidere în SV și sigilarea urnelor, respectarea măsurilor de protecție împotriva COVID-19, prevederi pentru utilizarea urnei mobile și proceduri pentru încheierea, numărarea și totalizarea voturilor și completarea documentelor electorale.

¹² În ședința din 4 noiembrie, reprezentantul dnei Sandu la CEC a prezentat propuneri pentru ordinea de zi cu privire la organizarea SV-lor în străinătate, care au rămas nediscutate și fără nici o decizie a CEC. Regulamentul CEC privind reprezentanții concurenților cu drept de vot consultativ prevede dreptul „de a face propuneri și [...] de a solicita votarea acestora”.

¹³ De exemplu, la 4 noiembrie, în urma unui schimb ascuțit de opinii privind neinclusiunea propunerilor reprezentantului unui candidat, unii membri CEC au părăsit ședința. La 10 noiembrie, un membru CEC și-a exprimat nemulțumirea prin publicarea unei declarații scrise pe ecranul său în timpul ședinței online despre faptul că regretă că a votat pentru actuala conducere a CEC.

¹⁴ În unele localități, modificările în procedura de alocare a alegătorilor la SV-uri, în comparație cu alegerile anterioare, au cauzat confuzie în timpul primului tur și alegătorii au fost nevoiți să călătorească la SV-uri mai îndepărtate. MLOA BIDD0 a observat direct sau a fost informată despre astfel de situații în raioanele Drochia, Hîncești și Strășeni. Potrivit CEC, erorile în procedura de atribuire a alegătorilor la secțiile de votare au fost cauzate de deficiențele în sistemul de adrese din zonele rurale.

¹⁵ Potrivit Agenției pentru Servicii Publice, 1,456 de cetățeni au împlinit 18 ani între tururile de scrutin și 6,342 și-au schimbat domiciliul sau reședința în perioada dintre 6 octombrie - 1 noiembrie, după închiderea listelor electorale pentru actualizări. După primul tur, aproximativ 3,000 de cetățeni și-au schimbat adresa înregistrată.

votare.¹⁶ Mai mult ca atât, la fel ca în primul tur, comisiile din câteva BESV-uri nu au fost prezente în birourile lor în timpul programului oficial de lucru.¹⁷

Acreditările de observator emise pentru primul tur au rămas valabile pentru cel de-al doilea tur, iar CEC a lansat o nouă perioadă de acreditare după anunțarea celui de-al doilea tur de scrutin până la 7 noiembrie.¹⁸ Pentru a doua rundă, CEC a acreditat suplimentar 162 de observatori naționali, inclusiv 41 pentru SV-uri din afara țării și 23 de observatori internaționali.

Mediul campaniei electorale

Codul Electoral rămâne neclar cu privire la începutul campaniei electorale pentru turul doi.¹⁹ *De facto*, campania pentru turul doi a fost reluată a doua zi după primul tur.²⁰ Susținătorii candidaților au continuat agitația de la ușă la ușă, distribuirea pliantelor și utilizarea corturilor de informații în regiuni.²¹ Dna Sandu a desfășurat mai multe întâlniri cu alegătorii în țară, iar dl Dodon și-a redus semnificativ activitățile de campanie în regiuni. Ambii candidați au folosit activ platformele rețelelor de socializare.²²

Principalele subiecte ale campaniei au continuat din primul tur. Dl Dodon a pus accentul pe stabilitate și a susținut că relațiile pozitive cu Federația Rusă vor avea de suferit din agenda „pro-occidentală” a oponentului său. Dna Sandu s-a poziționat ca candidată pro-europeană și a continuat să accentueze asupra intenției sale de a lupta împotriva corupției. Rolul diasporei moldovenești s-a bucurat de o mai multă atenție în campanie, în special în urma referinței dlui Dodon la „electoratul paralel” din străinătate.²³ Realinierea politice și poziționarea în legătură cu posibilele alegeri parlamentare anticipate, de asemenea, au devenit o caracteristică proeminentă în campanie, în parte pentru că dl Usatfi a promovat dizolvarea Parlamentului.

La fel ca în primul tur, libertățile fundamentale de exprimare și de întrunire au fost, în general, respectate, dar mesajele și declarațiile intolerante au fost îngrijorătoare.²⁴ Discursul campaniei a devenit vizibil mai negativ și mai dezbinător, pe măsură ce candidații și-au atacat reciproc activitățile anterioare

¹⁶ Conform Codului Electoral, alegătorii pot solicita votarea cu urna mobilă în perioada de două săptămâni până în ultima zi dinaintea zilei alegerilor. Alegătorii pot depune cererile pentru votarea cu urna mobilă, precum și cererile pentru CDV până la 14 noiembrie. În ziua alegerilor, votarea cu urna mobilă poate fi solicitată până la ora 15:00, la depunerea unui certificat medical. Certificatul nu este solicitat de la alegătorii cu simptome de coronavirus care ajung personal la o SV înainte de ora 15:00, însă sunt obligați să solicite votarea cu urna mobilă. După ora 15:00, acestor alegători li se permite să voteze în SV.

¹⁷ Acest lucru a fost observat de către MLOA BIDDO în 18 raioane.

¹⁸ CEC nu a luat o decizie cu privire la cererea de acreditare a observatorilor suplimentari de la un ONG *Forța Veteranilor*, luând în considerație infrațiunile raportate comise de unii dintre observatorii acestuia în prima zi de alegeri.

¹⁹ Recomandarea 14 din [Raportul final al BIDDO privind alegerile prezidențiale în Moldova din 2016](#) afirmă că „condițiile de reluare a campaniei pentru un posibil al doilea tur ar putea fi clar stipulate pentru a evita incertitudinea și aplicarea incoerentă a legii”.

²⁰ În timp ce fondurile electorale sunt înghețate până la declararea rezultatelor primului tur de către CEC, nu există nici o interdicție pentru reluarea activităților de campanie imediat după ziua alegerilor.

²¹ La fel ca în primul tur, structurile și personalul partidului PSRM au fost observate de către MLOA BIDDO desfășurând activități în campania dlui Dodon.

²² Dna Sandu a folosit, în principal, platformele Facebook și Instagram. Dl Dodon a continuat să transmită în direct emisiuni săptămânale „Igor Dodon răspunde” (cunoscute ca „Președintele răspunde” înainte de perioada alegerilor), răspunzând la întrebările cetățenilor trimise din timp.

²³ La 2 noiembrie, dl Dodon a comentat succesul dnei Sandu la votarea din străinătate și a declarat că viziunea și preferințele politice ale diasporei au fost „în disonanță” cu cele ale alegătorilor din Moldova. Oponenții săi au susținut că aceste observații au insultat diaspora. Dl Dodon a dat explicații conciliante și a încurajat în special alegătorii din Rusia să-l susțină, inclusiv sugerând că celor care votează li se va acorda prioritate în legalizarea de către autoritățile ruse a statului lor de imigranți ilegali.

²⁴ Dl Dodon și persoane publice asociate campaniei sale au făcut în mod repetat comentarii disprețuitoare și intolerante cu privire la minoritățile sexuale.

în serviciul public și realizările personale.²⁵ Mesaje de înfricoșare, vizând-o, în mare parte, pe dna Sandu, au fost distribuite în materialele de campanie tipărite și difuzate în mass-media și pe platformele rețelelor de socializare.²⁶ Spre deosebire de primul tur, dl Dodon și-a exprimat dorința de a participa la dezbateri televizată cu dna Sandu, dar dumneaei a refuzat această invitație.

După primul tur, patru candidați învinși și-au declarat sprijinul pentru dna Sandu, în timp ce dl Usatii le-a cerut alegătorilor săi să nu voteze pentru dl Dodon.²⁷ Dl Dodon a primit asigurări de sprijin de la diferite asociații publice, precum și de la autorități locale.²⁸ Oponenții săi au exprimat acuzații de presiune din partea personalului campaniei dlui Dodon asupra funcționarilor publici și asupra alegătorilor, inclusiv prin câteva rapoarte credibile primite de MLOA BIDDO.²⁹ Ambii candidați și-au exprimat îngrijorarea cu privire la posibila cumpărare a voturilor și transportarea organizată a alegătorilor în ziua alegerilor.

Finanțarea campaniei electorale

Planul calendaristic al CEC-ului prevede prezentarea unui raport financiar interimar la 6 noiembrie și a raportului final la 13 noiembrie. Deși acest lucru nu este specificat explicit în lege, plafonul de cheltuieli pentru fondul campaniei electorale al unui candidat de 18,92 milioane lei a fost interpretat de CEC ca fiind aplicabil pentru ambele tururi cumulativ. Conturile bancare ale celor doi candidați rămași în cursa electorală au fost deblocate la 4 noiembrie, după ce CEC a anunțat turul doi.

Ambii candidați au prezentat rapoartele intermediare, iar CEC le-a publicat în timp util.³⁰ La 7 noiembrie CEC a analizat rapoartele financiare finale prezentate de candidați înainte de primul tur, sumând veniturile și cheltuielile totale ale campaniei.³¹ CEC nu a constatat încălcări în regulile de finanțare a campaniei în timpul primului tur și a reiterat că nu poate investiga în mod eficient sursele donațiilor și nu poate evalua legalitatea sprijinului provenit de la partidele politice. Câteva reclamații privind cheltuielile nedeclarate au fost respinse ca inadmisibile de către CEC din cauza absenței capacității juridice a reclamantilor. De asemenea, CEC nu a investigat presupusele încălcări din propria inițiativă.³²

²⁵ Diverse declarații PAS l-au numit pe Dodon „toxic”, „criminal”, „corupt”, „mincinos” și care manifestă „dezgust și ură pentru propriul său popor”. Dl Dodon a declarat în repetate rânduri că dna Sandu nu este potrivită pentru a fi președintă, deoarece nu este căsătorită și nu are copii. De asemenea, d-lui a atacat-o pentru închiderea de școli în sate.

²⁶ Printre alte afirmații, aceste mesaje susțineau că alegerea dnei Sandu va duce la închiderea școlilor și spitalelor, vânzarea terenurilor agricole străinilor, falimentarea producătorilor moldoveni, atacuri asupra bisericii ortodoxe, promovarea ideologiei LGBTQI și război în Transnistria. Potrivit echipei dnei Sandu, aceste mesaje au inclus conținut defăimător și i-au denaturat opiniile.

²⁷ Dorin Chirtoacă, Tudor Deliu, Andrei Năstase și Octavian Țicu, care au obținut împreună 7,8 la sută.

²⁸ Inclusiv organizații ale minorităților naționale, câteva federații sportive și asociații de tineret. La 9 noiembrie, o declarație a PSRM susținea că dl Dodon a fost susținut de aproximativ 400 de primari și 20 de consilii raionale.

²⁹ Într-un sat găgăuz, electoratul care nu a votat în primul tur a fost identificat și presat să voteze pentru dl Dodon. Un model similar aplicat lucrătorilor din sectorul public la Edineț a fost raportat către MLOA BIDDO.

³⁰ După prima săptămână a campaniei din turul doi, dl Dodon a raportat cheltuieli în valoare de cca 400,000 lei, în principal pentru publicitate în mass-media tradițională, în timp ce dna Sandu a raportat aproximativ 550,000 lei, în principal pentru reclame online și pe platformele de rețele de socializare.

³¹ La 25 octombrie, CEC a decis că orice sumă neutilizată din fondul de campanie al candidatului să fie transferată la bugetul de stat sau, la alegerea candidatului, donată Centrului CEC de Instruire Continuă în Domeniul Electoral sau Agenției Naționale pentru Sănătate Publică.

³² Dl Usatii și Chirtoacă au reclamat că Dodon a tipărit mai multe materiale de campanie decât cele raportate și astfel a cheltuit fonduri nedeclarate. Dl Usatii a reclamat, de asemenea, că dl Dodon a avut cheltuieli de transport mai mari decât cele declarate, reieșind din evenimentele sale de campanie.

Similar cu primul tur, deficiențele în reglementarea finanțării campaniei au fost agravate de lipsa unui audit funcțional din partea CEC-ului. Monitorizarea societății civile și investigațiile jurnalistice au furnizat informații suplimentare cu privire la finanțarea campaniei.³³

Mass-media

În turul doi au fost aplicate aceleași reguli legislative și regulamente CEC privind mediatizarea.³⁴ Fiecărui candidat i s-a alocat un minut pe zi pentru publicitate gratuită la furnizorii publici de servicii media și până la două minute de publicitate contra plată la furnizorii de servicii media care au mediatizat campania electorală. În plus, furnizorii de servicii media cu acoperire națională (13 canale TV și un radio) sunt obligați prin lege să organizeze dezbateri între candidați sau reprezentanții acestora în orele de vârf sau să le retransmită în direct de la televiziunea publică națională. Au fost organizate câteva dezbateri între reprezentanții candidaților, dar nu au avut loc dezbateri între candidați.

CA a continuat monitorizarea furnizorilor naționali de servicii media și la 12 noiembrie a amendat 13 canale TV monitorizate pentru nerespectarea „principiilor echității, responsabilității, echilibrului și imparțialității în mediatizarea alegerilor”.³⁵ Amendările au fost bazate pe date de monitorizare ce au fost similare cu prima perioadă de monitorizare, când CA a considerat că rezultatele sunt „în limitele normalității”. În timp ce CA a acționat în cadrul legal, aplicarea sancțiunilor nediferențiate la aproape două săptămâni după ziua alegerilor nu a asigurat o supraveghere eficientă a mediatizării campaniei.

În perioada dintre tururile de scrutin, CA a desfășurat trei ședințe publice. Au fost examinate 27 de sesizări legate de campanie, inclusiv cele din primul tur. Dintre acestea, 16 au fost respinse din motive formale, iar celelalte au fost admise și prescrise sancțiuni sau au fost admise parțial pentru examinare ulterioară.³⁶

Numeroase programe politice și interviuri dedicate alegerilor au contribuit la informarea alegătorilor.³⁷ Cu toate acestea, unele programe nu au asigurat imparțialitatea, echilibrul și „libera formare a opiniilor”, în conformitate cu decizia CA.³⁸

Rezultatele monitorizării mass-media de către MLOA BIDDO au arătat că dl Dodon a prevalat în majoritatea mass-media monitorizată, pe când diferențele mari în tonul de mediatizare a reflectat

³³ ONG-ul Promo-LEX a efectuat monitorizarea rapoartelor de finanțare a campaniei. Ancheta jurnalistă *Rise Moldova* a susținut că cheltuielile pentru experții străini care lucrează pentru campania dlui Dodon nu au fost raportate, în timp ce *Ziarul de Gardă* a susținut că atât dl Dodon, cât și dna Sandu au avut cheltuieli nedeclarate legate de transportul auto.

³⁴ În practică, regulile privind mediatizarea campaniei au fost aplicate de către instituțiile media după anunțarea oficială de către CEC a celui de-al doilea tur.

³⁵ Prevederile privind sancțiunile din Codul Audiovizualului sunt formulate în mod larg și vag, lăsând loc pentru sancțiuni disproporționate. Conform monitorizării CA, diferite canale au fost dezechilibrate în tonalitate și alocare de timp la un nivel diferit. Cu toate că legea prevede o serie de sancțiuni, toate canalele, cu excepția unuia, au primit aceeași amendă de 5,000 lei. Această sumă poate fi substanțială pentru instituții media mai mici, dar nu este descurajantă pentru canalele mai mari, măcar și în comparație cu veniturile lor din publicitatea electorală plătită.

³⁶ Aceste sancțiuni au inclus avertismente publice pentru patru canale TV pentru încălcarea rigorii „de a evita orice formă de discriminare” în legătură cu retorica discriminatorie față de LGBTQI.

³⁷ De exemplu, dl Dodon a fost intervievat de *NTV Moldova*, *Radio Europa Liberă*, *TV8*, *Prime TV*, *RenTV Moldova*, *TVC21* și *Radio Moldova*. Interviurile cu dna Sandu au fost difuzate la *TVR Moldova*, *Jurnal TV*, *RTR Moldova*, *TV8*, *BTV-Bălți* și *Pro TV*.

³⁸ În conformitate cu decizia CA din 2019, în programele de informare cu privire la chestiuni de interes public este necesar să se asigure imparțialitatea, echilibrul și să se prezinte principalele puncte de vedere opuse în perioada în care problemele sunt în dezbateri publice.

polarizarea persistentă a mass-media.³⁹ În programele de știri și actualități ale cinci canale monitorizate, dl Dodon a beneficiat de mai multă mediatizare decât dna Sandu, inclusiv la furnizorul public de servicii media *Moldova 1*, care, de asemenea, i-a oferit dl Dodon și o mediatizare cu o conotație pozitivă.⁴⁰ *NTV Moldova* a acordat dnei Sandu o mediatizare aproape exclusiv negativă (81 la sută) în știri, incluzând activitățile candidatei din timpul funcțiilor guvernamentale deținute anterior și acuzații din partea terților. Dl Dodon a beneficiat de o mediatizare predominant negativă la *Pro TV* (70 la sută) și o mediatizare neutră și negativă la *Jurnal TV* (46 și respectiv 53 la sută). *Moldova 1*, *NTV Moldova* și *Prime TV* l-au favorizat pe dl Dodon prin mediatizare pozitivă (25, 44 și respectiv 17 la sută).⁴¹ Dna Sandu a beneficiat de 19 la sută de mediatizare pozitivă la *TV8*, în timp ce dl Dodon a beneficiat de 4 la sută.

Ziarele monitorizate *Argumenty i Fauty în Moldova*, *Komsomolskaya Pravda* și *Moldova Suverană* l-au mediatizat pozitiv pe dl Dodon în 97, 42 și respectiv 50 la sută. În același timp, aceste ziare au reflectat-o pe dna Sandu exclusiv într-o tonalitate negativă (98, 80 și respectiv 87 la sută).⁴² Dl Dodon a fost criticat în cea mai mare parte în *Gazeta de Chișinău* și *Ziarul de Gardă* (40% și respectiv 60%, de mediatizare negativă). În mass-media online monitorizate de MLOA BIDDO, ambii candidați au fost mediatizați în cea mai mare parte pe un ton neutru.

Reclamații și contestații

Potrivit informațiilor furnizate către MLOA BIDDO de către CECE-uri, după primul tur au fost înregistrate la BESV-uri aproximativ 10 reclamații privind încălcarea procedurilor din ziua alegerilor și câteva reclamații au fost depuse la CECE-uri. CEC a declarat că a primit aproximativ 20 de reclamații, dintre care niciuna nu a fost discutată la ședințele sale, deoarece majoritatea au fost considerate a fi în afara jurisdicției sale și au fost transmise poliției.⁴³ Aceste reclamații au primit răspuns prin scrisori. Nu au existat contestații împotriva rezultatelor primului tur sau cereri de renumărare a voturilor.⁴⁴ În urma primului tur, peste 300 de incidente au fost raportate poliției.⁴⁵ Opt persoane au fost amendate pentru transportarea alegătorilor în ziua alegerilor, încălcând decizia CEC.⁴⁶

Similar primului tur, CEC a continuat să primească diverse cereri ce nu au fost tratate sistematic sau transparent. Spre deosebire de perioada dinaintea primului tur, aceste cereri nu au fost plasate pe site în

³⁹ La 2 noiembrie, MLOA BIDDO a continuat monitorizarea mediatizării în ora de vârf la *Moldova 1*, *Jurnal TV*, *NTV Moldova*, *Prime TV*, *Pro TV* și *TV8*; precum și a ziarelor: *Argumenty i Fauty în Moldova*, *Gazeta de Chișinău*, *Komsomolskaya Pravda*, *Moldova Suverană* și *Ziarul de Gardă*. MLOA BIDDO a efectuat, de asemenea, o analiză calitativă a mediatizării legate de alegeri în următoarele media online: *esp.md*, *newsmaker.md*, *nokta.md* și *unimedia.info*.

⁴⁰ Dl Dodon și dna Sandu au beneficiat de 54 și 46 la sută la *Moldova 1*, 63 și 37 la sută la *NTV Moldova*, 51 și 49 la sută la *Prime TV*, 56 și 44 la sută la *Pro TV*, 56 și 44 la sută la *TV8*, și 49 și 51 la sută la *Jurnal TV*, respectiv.

⁴¹ Aceste canale au acordat dnei Sandu 10, 1 și 4% de mediatizare pozitivă.

⁴² Aceste ziare au folosit, de asemenea, pe larg retorica negativă împotriva comunității LGBTQI.

⁴³ CEC a primit reclamații privind transportarea alegătorilor, cumpărarea voturilor, necesitatea prelungirii orelor de vot în unele secții de votare din străinătate și o presupusă încălcare a perioadei de tăcere în campanie într-o instituție penitenciară.

⁴⁴ Codul Electoral nu prevede în mod explicit contestații împotriva rezultatelor. Conform Codului Administrativ, orice act administrativ, cum ar fi procesul-verbal al CEC privind rezultatele primei runde, ar putea fi contestat. Pentru a solicita renumărarea, un concurent trebuie să se adreseze Curții Constituționale, însă nu există nici o obligație pentru Curtea Constituțională să reacționeze la astfel de cereri după prima rundă.

⁴⁵ Potrivit Inspectoratului General de Poliție, până la 2 noiembrie poliția a lansat anchete privind 115 cazuri de transportare a alegătorilor, 36 de cazuri de blocare a drumurilor, 33 de cazuri de agitație în perioada de tăcere în campania electorală, 20 de incidente cu buletinele de vot, 14 cazuri de cumpărare a voturilor și 14 cazuri de încălcare a măsurilor de prevenire a pandemiei COVID-19. O anchetă penală a fost lansată cu privire la blocarea intrărilor la secțiile de votare din Varnița.

⁴⁶ Șase persoane au fost amendate pentru neîndeplinirea unei decizii a unui organ electoral și două pentru transportarea de persoane fără a deține permis sau documente specifice de transportare.

cadru corespondenței primite, aparent din cauza unor probleme tehnice. Treisprezece reclamații au fost înregistrate între tururile de scrutin în registrul de reclamații al CEC. Niciuna dintre acestea nu au fost examinate în ședințe și toate au fost abordate prin scrisori, referindu-se, în mare parte, la lipsa statutului juridic sau probe insuficiente. Contrar bunei practici internaționale, CEC a interpretat formalist cerințele de admisibilitate și a evitat examinarea substanțială a reclamațiilor.⁴⁷ Gestionarea inconsecventă a reclamațiilor de către CEC a subminat transparența, promptitudinea soluționării reclamațiilor și disponibilitatea unor căi de atac eficiente, în contradicție cu standardele internaționale.⁴⁸

După primul tur, Curtea de Apel Chișinău (CAC) a examinat o contestație și a considerat-o inadmisibilă, deoarece a fost depusă de un candidat care nu a trecut în turul doi și, în opinia CAC, astfel nu mai avea capacitate juridică pentru contestare. Interpretarea restrânsă a statutului juridic a diminuat eficacitatea examinării judiciare, în mod similar cu primul tur.

Ziua alegerilor

MLOA BIDDO nu a observat procedurile din ziua alegerilor într-o manieră sistematică sau cuprinzătoare. În SV-urile vizitate de către MLOA BIDDO, votarea a decurs, în general, într-o manieră organizată și anturajul în secțiile de votare a fost calm, cu toate că, deseori, alegătorii au format cozi la intrarea în SV-uri.⁴⁹ Procedurile de bază au fost, în general, respectate și procesul a fost bine-organizat. În același timp, observatorii MLOA BIDDO au remarcat cazuri de omisiuni procedurale, precum identificarea nediligentă a alegătorilor fără a solicita înlăturarea măștilor de protecție, nerespectarea măsurilor de sănătate publică și includerea incorectă a alegătorilor în listele electorale de bază în locul listelor suplimentare. În mai multe SV-uri, spațiul limitat și controlul necorespunzător la cozi au dus uneori la supraaglomerare, sfidând măsurile preventive împotriva COVID-19, precum și compromițând secretul votului. Alegătorii nu au fost întotdeauna instruiți de membrii BESV-urilor să plieze buletinele de vot și au fost observate cazuri de votare în grup. Au fost, de asemenea, constatate obstacole în accesul neasistat la SV-uri pentru alegătorii cu dizabilități în majoritatea SV-urilor vizitate.

În majoritatea secțiilor de votare vizitate au fost prezenți susținători înverșunați și observatori din rândul cetățenilor, ceea ce a contribuit la transparența procesului. Cu toate acestea, la fel ca în turul întâi, s-a observat că unii observatori din rândul susținătorilor înverșunați au intervenit în procesul din ziua alegerilor, înregistrând numărul alegătorilor, inclusiv făcând notițe referitor la datele personale ale acestora, ceea ce a indicat o potențială influență nejustificată asupra alegătorilor. În câteva din cazuri, observatorilor MLOA BIDDO nu li s-a permis să vadă listele alegătorilor.

CEC-ul a oferit regulat informație privitor la desfășurarea zilei alegerilor și incidentele din țară și de peste hotare. Conform CEC, sistemul său IT a suferit atacuri cibernetice în ziua alegerilor, deși, atacurile au fost respinse cu succes și nu au afectat procesul electoral. Poliția a raportat că a lansat investigații în câteva din cazuri de presupusa cumpărare a voturilor și transportarea organizată a alegătorilor, precum și cazuri de blocare a drumurilor și utilizare a blocajelor la accesul în SV-uri.

În secțiile de votare observate de către MLOA BIDDO, numărarea voturilor a fost desfășurată, în mare parte, în mod eficient și cu precizie. Transparența procesului a fost, uneori, compromisă de neaderarea la succesiunea necesară în procedurile de numărare a voturilor și omiterea unor pași procedurali

⁴⁷ Reclamațiile candidaților care nu au trecut în turul doi au fost respinse, fiind motivate prin lipsa capacității juridice. Reclamația dnei Sandu împotriva dlui Dodon a fost respinsă, fiind motivată prin nerespectarea cerințelor formale. Aliniatul II.3.3.b din [Codul bunelor practici în materie electorală al Comisiei de la Venetia](#) recomandă că „[procedura] trebuie să fie simplă și lipsită de formalism, în special în ceea ce privește admisibilitatea contestațiilor”.

⁴⁸ Aliniatul 5.11 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) prevede că „hotărârile administrative împotriva unei persoane trebuie să fie pe deplin justificate și trebuie, de regulă, să indice căile de atac obișnuite disponibile”.

⁴⁹ MLOA BIDDO a vizitat un număr limitat de SV-uri în Chișinău și în 35 de raioane administrative, inclusiv câteva SV-uri destinate alegătorilor cu domiciliul în Transnistria.

importanți, cum ar fi anunțarea și afișarea rezultatelor la fiecare etapă a procesului, verificarea datelor și determinarea consecvență a validității voturilor.

Cu toate că observatorii MLOA BIDDO au remarcat o bună organizare a procesului de totalizare a voturilor în numărul limitat de CECE-uri vizitate, au fost făcute aprecieri negative cu privire la supraaglomerarea și nerespectarea măsurilor de sănătate publică. Erorile și discrepanțele din procesele verbale privind rezultatele au fost soluționate de CECE-uri imediat, sau BESV-urilor li s-a cerut să se întrunească pentru a corecta acele erori, fiind evidențiată lipsa ghidării uniforme în această etapă a procesului.

Informația referitoare la prezența la vot a alegătorilor a fost disponibilă în timp real pe site-ul CEC-ului pe parcursul zilei, separată după sex și vârstă. Prezența la vot publicată în noaptea alegerilor a fost de 52,78 la sută. CEC-ul a început publicarea rezultatelor preliminare, pe raioane, în noaptea alegerilor, astfel sporind transparența procesului.

*Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
Traducerile neoficiale sunt disponibile în limbile de stat și rusă.*

INFORMAȚII DESPRE MISIUNE ȘI MULȚUMIRI

Chișinău, 16 noiembrie 2020 - Prezenta Declarație a constatărilor și concluziilor preliminare, oferită înainte de finalizarea procesului electoral, prezintă o evaluare a alegerilor în raport cu angajamentele OSCE și alte obligațiuni și standarde internaționale pentru alegerile democratice, precum și cu legislația națională. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, în parte, de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral. BIDDO va emite un raport final cuprinzător, incluzând recomandări pentru posibile îmbunătățiri, la aproximativ opt săptămâni după finalizarea procesului electoral.

MLOA BIDDO include 10 experți în capitală și 20 de observatori de termen lung delegați în țară. În conformitate cu metodologia BIDDO, în ziua alegerilor, membrii misiunii au vizitat un număr limitat de secții de votare din 31 de raioane și din capitală, dar nu a existat nici o observare sistematică a deschiderii, votării, numărării și totalizării rezultatelor.

MLOA BIDDO dorește să aducă mulțumiri Comisiei Electorale Centrale pentru invitația de a observa alegerile și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru asistență. MLOA BIDDO își exprimă, de asemenea, aprecierea față de alte instituții, candidați, partide politice, mass-media și organizații ale societății civile, precum și față de Misiunea OSCE în Moldova și reprezentanții comunității internaționale pentru cooperarea lor.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați:

- Corien Jonker, Șefa MLOA BIDDO, la Chișinău (+373 22 023 370);
- Katya Andrusz, Purtătorul de cuvânt al BIDDO (+48 609 522 266), sau
- Oleksii Lychkovakh, Consilierul electoral al BIDDO, la Varșovia (+48 601 820 410).

Adresa MLOA BIDDO:

Str. Alexandru Pușkin, 32
Chișinău, MD-2012
Tel: +373 220 23370;
e-mail: office@odih.md